

Aischylos - Upoutaný Prometheus

překlad, úvod a poznámky PhDr. Julius Enders

Průvodní slovo k "Upoutanému Prometheovi"

Tato tragédie, která je v jistém smyslu nejvelkolepější a - jestliže ji chápeme správně - i nejhlubší antické drama, platí zároveň i za hádanku, již snad ani nelze bezpečně rozřešit. Odhady učenců, pokoušejících se určit dobu vzniku této hry, se často liší o celá desetiletí. Sporné je i pořadí jednotlivých částí trilogie, neboť nevíme, zda "Prometheus pyrforos" (t.j. Prometheus nesoucí oheň) byl první nebo závěrečný díl; to ovšem znamená, že rekonstrukce děje a myšlenky díla se nedá pořídit s objektivní závazností. Největší nesnáze však působí charakter Dia a Promethea, nepochybně hlavních osob cyklu, a jejich vzájemný poměr.

Čtenář i divák, obeznámený s ostatní Aischylovou tvorbou, si zejména nedovede vysvětlit, proč básníkův největší bůh, kreslený vždy jako velemoudrý vládce, přísný ke zlým a laskavý k dobrým, bytost, kterou básník nadšeně ctil a oslavoval, postrádá zde pojednou všechny obvyklé vlastnosti, jsouc nespravedlivá, smyslná, v zarputilosti ukrutná a dokonce mravně i fakticky závislá na osudu, jemuž má nakonec hanebně podlehnout. Zcela opačně se jeví lidumilný Titan, líčený jako soucitný dobrodinec člověčenstva, povahově téměř bez kazu, statečný, utrpení se nelekající, moudrý a znalý budoucnosti.

Jako v Prosebnicích, čerpal autor i zde ze starších bájí, jak se zdá, dost věrně co do obsahu, ale odmítl všechny nedůstojné děje a popisy a naplnil mythus všelidskou problematikou. Tak je pochybné, že básník předváděl na jevišti výjevy známé zvláště z Hésioda (Theog. 507 nn. a Erga

42 nn.), jak Prometheus¹¹ chtěl oklamat v Sikyoně Dia tím, že mu dal volit mezi kostmi obětovaného dobytčete, obalenými v tuk, a masem, potaženým zvířecím žaludkem. Zeus se dal na oko ošálit a vybral si kosti, ale zato odňal lidem oheň. Prometheus se však provinil podruhé a vrátil tento dar člověku, začež potrestán upoutáním na Kavkaz; zde mu orel vyžíral játra stále znovu narůstající. Ale i lidstvo stihla Diova nepřízeň; poručil Hefaistovi, aby utvořil z hlíny a vody krásnou pannu Pandoru, a poslal ji se zavřenou skříňkou Epimetheovi, bratru Prometheusu. Otevřením nádoby se rozšířilo po světě všelike zlo, neboť z cenného obsahu zůstala uvnitř jen naděje, že bude jednou lépe. Prometheus sám byl posléze osvobozen Diovým synem Herakleem, jemuž otec tím dopřál veliké slávy.

Aischylův hrdina je naopak dávný Diův spojenec, jenž mu dopomohl k vítězství nad ostatními příslušníky starší generace bohů²¹. Je spíše dárce ohně než jeho tvůrcem, ale zároveň propůjčil člověku i nesčetné jiné znalosti a dovednosti, ba dokonce jej zachránil před smrtí, ač aspoň přibližně věděl, co ho čeká.

Titanův trest a záchrana je líčena skoro stejně jako u staršího epika; k úplnému osvobození však bylo ještě třeba, aby Cheirón, jeden z Kentaurů, sestoupil za Promethea dobrovolně do podsvětí a zřekl se tak nesmrtelnosti, poraněn mimoděk nevléčitelně jedovatým šípem Herakleovým. To se stalo. Aischylos změnil předlohu ještě tím, že nechává provinilce trpět též v Tartaru, a to v "Prometheu osvobozeném", jehož sbor se skládá z ukovaných, konečně však též propuštěných Titanových sourozenců, a že připojil epizodu s Io, stíženou zdánlivě stejně krutě a nespravedlivě jako hlavní osoba. Herakles je prapotkem této nešťastnice, takže výjev je komposičně plně odůvodněn. Naproti tomu řeč o "temných nadějích", jež podle svých slov Prometheus zasadil do lidských srdcí, je asi reminiscencí na legendární skříňku Pandořinu.

Trilogie skončila smírně. Odpoutanému Prometheusovi se snad dostalo náhradou, na niž se v zachovaném dramatu naráží, kultu v Attice (Hyginus, Astr. II, 15 a Athenaios 677 F a 674 D). Zato prozradil Titaniovi tajemství, na něž se po dobu svého uvěznění upínal, totiž že z mořské bohyně Thetidy, již hodlal olympský vládce učinit svou chotí, se zrodí syn otce mocnější. Proto zasnoubena smrtelnému Peleovi a stala se matkou Achilleovou.

Romantismus devatenáctého století viděl v Prometheusovi ztělesnění "duševní síly, jež se zdvihá proti nejtrapnějším mukám, nedajíc se zlomit žádným násilím, ani oním, jež vychází od nejvyššího boha... a odnáší si vítězství nad Dnem". Dílo se vykládalo jako oslava lidské svobodné vůle, touhy člověka po uvolnění z pout krutého božstva a úsilí o nový, lepší a spravedlivější náboženský i mravní řád. S prohloubením našich vědomostí o Aischylovi přišel zde názor vpravdě revoluční: někteří vědci, opíraje se hlavně o Plat. Prot. 321 D,E, nalézali vinu na Prometheusovi. Jeho dary jsou prý toliko hmotné a "umění politického" (vlastně etiky) prosté, tedy bez duševních statků. Vzдор Titanův nemá smyslu, ježto Zeus budoucnost zná a bláhovce jen zkouší, poučuje!

Také toto krajní mínění neobstojí, zvláště uvažíme-li, jak často je v dramatu užito nenáviděného slova "tyrannos", "tyrannis" a podobných, boha Dia snižujících výrazů. Zato jeho odpůrce lituje rozvášný Okeanos, sbor i celá příroda, a to právem, jak dokazují výše vyčtené povahové vlastnosti odsouzencovy i soudcovy, jak se v díle jeví. Démoni Moc a Síla nemohou své jednání ospravedlnit jinak, než že si tak Zeus přeje; mluví-li spoutanec o "hamartéma" - pochybení - stěží lze výraz interpretovat jako vadu mravní. Častěji tu vidíme ironický nádech. A Prometheus, má-li zůstat postavou úctyhodnou a zároveň tragickou, musí vytrvat bez jakýchkoli řečí o sófosyné³¹. Jeho dary jsou pak aspoň pro anthropocentrické nazírání přímo stěžejní: život, oheň jako podmínka vzdělanosti a - naděje! Nikde ve světové literatuře nenajdeme hutnějšího a

spolu krásnějšího shrnutí hodnot, činících člověka člověkem. Trochu podobně praví V. Hugo, že kus chleba a trochu lásky stačí člověku k životu!

Osamoceny zůstaly názory, že odchylnost myšlenkového jádra dramatu je výplodem nějaké chvilkové nálady jeho tvůrce; nebo že se musíme naprosto osvobodit od všeho, co minulých pětadvacet století dalo náboženství a mravouce a přenést se do drsností mythického světa. Vážnější je pokus datovati Promethea do poaischylovské doby a přisouditi jej neznámému tragikovi euripidovského ražení; ve hře se prý zračí osvícenský boj za lidské osvobození, boj marný, vedoucí k "světobolu", k trpkým rozporům mezi ideálem a skutečností i dosud platným chápáním světa a života. V této souvislosti se poukazovalo na nejružnější stilistické i mluvnické odchylky tragedie, ale všechny námitky se ukázaly nedostatečnými; zejména tu brání vysoká literární cena Promethea a to, že autorství Aischylovo je doloženo co nejlépe.

Ztroskotala i snaha rozdvojit Diovu bytost; básník prý znal jednak boha epického, tělesného (jak jej podává Homéros), jednak spirituálního, filosofického. Cosi podobného překáží dějové i charakterové jednotnosti a nelze to ani u našeho dramatika najít. I tam, kde je pojetí Dia nejvyšší (na př. v Agamemnonu), má bůh vedle oné vyšší složky své podstaty i rysy zcela lidské, jsa "svěžím borcem, třetím zápasníkem", zdolavším svého předchůdce Krona.

Dnes se nejčastěji přejímá (i u nás) theorie, již bychom nazvali vývojovou. Mezi Titanovým upoutáním a propuštěním uplynulo třicet tisíc let. Za tu dobu se prý Zeus změnil a z nově nastoleného sveřepého vítěze a energického organisátora se stal mírný otec bohů i lidí. - Kdo se přidržuje tohoto mínění, může dávat opět za pravdu Prometheovi a vidět v něm zástupce demokracie a bojovníka za pokrok, vědění a moudrost proti hrubosti prvotního světa, hrdinu, jež ukovává dočasně Moc a Síla na skálu, ale kterého slavnostně osvobozuje Aidós (zde asi "Šetrnost") a Diké, Spravedlnost z Diova příkazu.

Ale toto mínění je nejméně stejně povážlivé jako všechna předešlá. Že by básník podroboval Dia tak nedůstojným povahovým přechodům? A změnil se konečnou rehabilitací krále Olympanů něco na jeho obraze z dochovaného dramatu? Dále: kde a jak se měl onen charakterový zvrat uskutečnit? Při hypotese, schématickém obsahu díla, dochovaném ze starověku, jež je společná i Prometheovi Osvobozenému, se uvádějí jako osoby ještě Herakles, bohyně země Gaia a sbor Titanů. To znamená, že v následující části antidiovský živel ještě zesílil! Prometheův vzdor trvá, i když je přerušován touhou po smrti. Ještě Heraklea oslovuje trpitel, jak víme z jednoho zlomku, jako "nejmilejší dítě otce mně nepřátelského". Mějme též na mysli, že antická literatura se od moderního písemnictví podstatně liší tím, že nepředvádí duševních přerodů. Lítost, "metameleia", je slovo pozdější (nejprve u Platona) a je vždy zabarveno trochu oportunisticky. Metanoia, změna smýšlení, je ještě mladší. Nadto žádá Aristoteles, aby fabule pokračovala souběžně se situační a charakterovou logikou, čímž jakékoli podobné skoky a nedůslednosti v tragedii vyloučil.

Je tedy třeba připustit, že Zeus byl proti svému odpůrci nějak v právu. Nelze přec jen uznat tak velké vychýlení z Aischylovy filosofie, kdyby tomu tak nebylo; snad by se byl básník vydal i v nebezpečí stíhání, kdyby vykreslil Dia tak nedůstojně, že by jeho kult byl ohrožen. Zpráva o prozrazených mystériích a případy Anaxagorův, Protagorův a Sokratův nejsou bezvýznamné, třebaže si jsme vědomi vzácné náboženské snášenlivosti Athénanů klasické doby. - Nápadné také je, že Platon se nikde nezmiňuje o básníkově nebo aspoň Prometheově rouhačství proti Diovi, ač jinde přísně kárá omluvitelné zoufalství Niobiny matky neb chůvy, vinící nejvyššího boha rovněž z nespravedlnosti. Na druhé straně je nutné, aby i Prometheus (jenž je ostatně božská bytost, uctívaná hlavně v athénské Hrnčířské čtvrti) byl aspoň subjektivně nevinný.

Také jest, nedopustiv se zločinu, nýbrž omylu. V Oresteii, především v Usmířených líticích, stojí proti starší zásadě "oko za oko, zub za zub, krev za krev" - vyšší mravnost, ne snad

křesťanské lásky a odpuštění, ale preventivní uměřenosti. V této trilogii nalézáme trochu obdobné dilemma: na jedné straně člověk, zastoupený ušlechtilým trpitelem, tvor vysoce nadaný, doufající a bojující, ale sledující přece jen převážně hmotné cíle. Není náhoda, že všechny Prometheovy dary patří materiálnímu světu, ať jde o stavby, řemesla, oděv, měření času, písmo, chov domácích zvířat, jízdní umění, lodní dopravu, věštění nebo čarování (místo víry pověra!). Zbožnost, láska, pravda a spravedlnost uvedena není.

Tyto vlastnosti snad byly mezi lidmi dříve; srovnajme přechastou antickou báji o postupně se zhoršujícím lidském pokolení! Ale s Prometheovým pokrokem přišlo i mnoho zlého, zejména zpupnost, hybris, pro kterou chtěl Zeus lidi nepochybně vyhladit. Jak zde nevzpomenout Rousseauova výroku, že vše, co vychází dokonalé z rukou božích, se zvrhává v rukou lidských?

Zde je záhodno si povšimnout, jak často se v zachovaném kusu střídají pojmy "techné" (umění, lidská znalost a pod.) a nutnost, ananké, osud, který řídí bozi nebo sudba. Rychlý, proti sobě stojící sled obou výrazů nacházíme ve v. 520, ale na prvním slově je důraz i ve verši 7., 46., 87., 111., 260., 484., 504., 512., na druhém ve v. 16., 72., 106., 109. i jinde.

Oproti olympskému světu je Prometheus sofisté. Soudívá se, že Aischylos přenáší na Titana některé vlastnosti soudobých sofistů. Datujeme-li dílo do doby pozdější (do šedesátých a padesátých let) nebo dokazujeme-li, že bylo v následujících letech radikálně přepracováno, je to velmi možné. Ale uvedený výraz je starší; vyskytuje se už u Hésioda a dvakrát u Pindara. Básník, jak jsme již doložili hlavně v "Sedmi proti Thébám", nenáviděl rétoriku, rodnou sestru sofistiky; a je nasnadě, že se díval s podezřením na každý pokus o náboženský kriticismus, nemluvě ani o rázném racionalismu nebo dokonce materialismu. Máme dosti fragmentů, které dosvědčují dramatikovu znalost Herakleita a Xenofana i Anaxagory. Někdy s těmito předsofistiky souhlasí, někdy polemizuje. Právě-li třeba, že ne ten, kdo mnoho zná, ale ten, kdo řádné věci zná, je moudrý, případně že i mudrák všech mudráků se zmýlí a podobně, jeví se v tom přirozený konservativismus genia, jenž jako by tušil, že mnohé lidské svévolné úsilí o zčištění víry v bohy vede poněkud k ateismu i v případech, že reformátor má nejlepší úmysl.

Chápeme-li problém takto, přestaneme se divit Aristofanovi, že karikuje Sokrata, a Blaise Pascalovi, toužícímu po bohu z masa a kostí, i když jej rozum zamítá.

Prometheus je osobně i morálně z téže kategorie, k níž trochu patří i Sofokleova Antigona a král Oidipus. Také on trpí pro omyl, ale omyl heroický, náležící k oněm, o nichž bylo kdysi řečeno, že je dějiny milují, i kdyby s jejich důsledky nesouhlasily. Prometheus, patron a předchůdce všech osvícenců, je líčen jako dobrý a šlechetný člověk, chtějící ulehčiti lidstvu v jeho bédách, ale osudově pochybivší, neboť se postavil proti Diově vůli, ovládající svět prozíravěji, a proti zákonité nutnosti, žádající kromě technického pokroku též umírněnost a zbožnost, již byl naplněn právě Herakles, Prometheův osvoboditel, krásný symbol i oslava druhého pólu lidského ducha, dosahujícího právě ctností a trpělivostí nesmrtelnosti. Tím se ethicky opodstatňuje i výstup Iin: z jejího neštěstí vzniklo nakonec štěstí (srv. Prosebnice), neboť se stala pramateří kvetoucí dynastie Epafovců a prabábou Herakleovou.

Těm, kteří se pozastavují nad nemírnými urážkami, jimiž je v dramatu zasypáván Zeus a Hermes, lze položit před oči tyto protidůvody:

1) Není vyloučeno, že tragédie pochází z údobí jakéhosi básníkovy "Sturmu a Drangu", v němž se jeho názory krystalisovaly. Právě-li B. Shaw, že všichni, kdož nejsou před svým třicátým rokem revolucionáři, jsou méněcenní, je to jeden z výroků irského Lukiana, s nimiž můžeme souhlasit.

2) Projevy nenávisti pronáší jen jedna strana. Zdali bychom neměli pochybnosti o pravosti Usmířených lític, kdybychom měli z nich jen zlomky a to třeba právě ty, v nichž ony podzemní mocnosti tupí Apollona? Obdiv ke každé velikosti, silná citovost a sklon k důsledným a nespoutaným projevům nenávisti a žalu unáší i zde Aischyla plnou silou.

Při tomto výkladu se ovšem vnucuje domněnka, že před zachovaným dramatem osvětlil své stanovisko Zeus a jeho dvůr ve ztraceném kuse "Prometheus pyrforos". Značná část učenců skutečně hry takto řadí; ale mnozí vynikající filologové kladou toto drama až na třetí místo. Opírají se hlavně o scholia k Upoutanému Prometheusovi 94, podle něhož Prometheus ve sporné části cyklu říkal, že byl 30 tisíc let ukován. Také se uvádí, že kdyby první drama trilogie líčilo krádež ohně a vše, co s ní souvisí, nebylo by třeba, aby Titan své dary lidstvu vypočítával v Upoutaném Prometheusovi. Ale tuto námitku vyvrátíme tím, že vysvětlíme Prometheusovu řeč jen jako vyjádření stanoviska Diova nepřítele. Místo čtení scholia jest asi čisti buď "lyomenói" nebo "pyrkaei" (satyrské drama uváděné zvlášť) místo "pyrforói". Naše mínění potvrzuje citát z Filodemova spisu De pietate, ovšem porušený, kde lze též doplnit "lyomenói" při zprávě téměř stejného znění.

Důležité také je, že máme sice mnoho bájí o Prometheusovi, Epimetheusovi, Pandoře atd., ale nemůžeme naprosto vyzkoumat, jaké zápletky mohlo přinést drama "Prometheus, nosič pochodně", jak by bylo potom nutno interpretovat. Učenci soudí dohadem, že se zde líčilo zavedení Prometheusova kultu v Athénách. - Umělecké důvody by rovněž svědčily pro naše mínění.

Dobu vzniku Promethea nemůžeme stanovit, protože dílo nemá spolehlivých odkazů na současné historické dění, aniž se co dovídáme ze starověkých zpráv. Na základě líčení výbuchu Etny, ke kterému došlo v r. 475, se považuje tento letopočet za terminus a quo (rok, po kterém bylo drama napsáno), neboť popis je prý tak živý, že je to patrně vaticinatio ex eventu⁴¹. Tento názor se mi však zdá nespolehlivý, protože může jít o vzpomínku na jinou erupci těžce sopky v letech předcházejících. Pádne důvody ukazují na značné stáří dramatu: charakterová nedůslednost sboru, jenž hned obviňuje Dia, hned Promethea; jednou napomíná upoutaného k mírnosti, jindy je ochoten s ním zemřít! Na váhu padá i primitivnost dekorací a vůbec námět; zdá se, že v mládí si Aischylos liboval v exotičtějších látkách, velkých sborech a podmanivých divadelních efektech (zde např. létající vůz, šílená Io s rohy na hlavě), kdežto ve svých zralých letech se soustřeďoval spíše na sevřenost a ucelenost děje, hraného lidmi, i když heroickými. Že je tragedie dílem Aischylova mládí, by se dalo usuzovat i z nevykvašeného filosofického a náboženského nazírání, akceptujeme-li takové stadium zrodu, a z dramatikovy řeči. Ta je totiž překvapivě jednoduchá a podobá se dikci nově objevených zlomků Nioby a Achilleidy, děl to, jež jistě patří do devadesátých a osmdesátých let pátého století, protože v nich herci dlouho na scéně mlčí (Prometheus tak činí na počátku rovněž), což může spadat na vrub technické nedokonalosti režie. Pro četné barbarismy a sikelismy (sicilské výrazy) se někdy myslí, že premiéra byla na Sicílii.

Je však snad přece lépe klásti cyklus do let kolem r. 465. Předně zde bylo asi třeba tří herců. Mínění, že Promethea zastupovala při prvním epeisodiu figurina, zaráží náš estetický cit; těžko si lze též vysvětliti, jak by zaujal skutečný herec její místo a co se s loutkou stalo, když představení skončilo. Kdyby zůstala na místě, působilo by to nepochybně komicky. Metrika sborových pasáží, jichž je nápadně málo, se blíží Sofokleovi a Euripidovým "kantikům", sólovým ariím. Čte-li se Prometheus nejsnáze ze všech zachovaných Aischylových dramát, není nijak méně básnický, naopak. Blížíť se "Sedmi proti Thébám" a Orestei, a bylo dávno zjištěno, že básnickovy obraznosti s lety přibývalo. Tuto snadnou srozumitelnost a nečetnost lyriky bych vysvětlil tak, že svět, jenž je na jevišti v Upoutaném Prometheusovi, je svět titanský a lidský, tedy nižší než olympský, jemuž básník dával za pravdu, a že tedy je užito jednoduché jambické dikce, která plynula Řekovi s téměř vulgární samozřejmostí. Máme-li toto dílo za mladší, nepodivíme se

jeho myšlenkové hloubce. Ať je Prometheus spravedlivý revolucionář, ať je protějškem starozákonního Joba nebo pohanským předobrazem osobnosti ještě neskonale větší, ať je prvním racionalistou a pozitivistou, nebo jen slabým, chybujícím člověkem, vždy se tematika hry dotýká nejzákladnějších otázek bytí světa i člověka.

Nejmohutnější partie dramatu jsou již uvedené líčení výbuchu Etny, důstojný protějšek onoho, jež podal Pindaros, strhující výstup šílené Io a poslední výjevy, v nichž se Titan propadá do podzemí. Sřechek, jenž trýzní nešťastnou milenkou Diovu, působí někdy dojmem skutečnosti, někdy existuje pouze v lině předrážděné fantasii. Jindy se pojem "oistros" blíží Euripidově usu, kdy je třeba překládat "vášeň, šílenství" a jinak. Podle toho jsme také tlumočili.

Byli-li v díle činní dva herci, byl první maskován za Promethea a Hefaista, druhý za Moc, Okeana, Io a Herma.

UPOUTANÝ PROMETHEUS

Osoby:

Moc a Síla
Hefaistos
Prometheus
sbor Okeanoven
Io, dcera Inachova
Hermes.

Místo děje: předpolí Kavkazu s výhledem na moře

Doba děje: mythický dávnověk

☒ zobrazovat čísla veršů

Na scénu přichází
Moc a Síla, dva
démoni v
šarlatových úborech,
vedouce hrdě
mlčícího spoutaného
Promethea. S nimi
Hefaistos. Staví
zajatce ke skalní
stěně tak, aby dolní
polovina jeho těla
mizela v rokli.

Moc.

Jsme na hranicích světa, v dálných končinách,
jež skythskými jsou zvány, v poušti neschůdné.
Teď, Hefaiste, se sluší pomnit rozkazu,

	jejž dal ti otec: tohoto zde zlosyna v pout nerozlomných ocelová svěradla vbít na skaliska převysokých vrcholů. Vždyť ukradl ti tvého umu zářný květ a dal jej lidem - oheň všeužitečný. Čin taký musí bohům splatit s pokutou, by naučil se Dia samovládu ctít a vzdal se snahy smrtelníkům prospívat.	5 10
Hefaistos.	Vy, Moci, Sílo, úkol vykonáváte, jak kázal Zeus a nic vám není na obtíž. Však mám-li k bouřné rozsedině upoutat já svého příbuzného, boha, násilím, mám strach; leč musím odvážit se toho přec, neb není radno nedbat řeči otcovy. Nuž, ušlechtilý synu moudré Themidy, v kov nerozborný na skalině bezlidné tě upoutám zde, proti vůli tvé i své. Tu nesetkáš se s hlasem, s tváří člověka a pražen jiskřící se září sluneční jas pleti změníš; k úlevě tvé ukryje noc pestrých šatů paprsky, však Helios s dne rozbřeskem zas rosnou krůpěj rozptýlí Strast přítomného tvého neštěstí těch muk sled zmnoží ještě: zachránce je dosud nezrozen. To získals snahou smrtelníkům prospívat, bůh před bohů žes hněvem šíji nesklonil a lidem proti právu poctu prokázal. Stůj vzpřímen, střeže beztěšný útes ten, ni spánku neznaje, ni kolen pohovu! Nic nezmůže tvůj nárek ani bolný vzlyk; jeť neoblomitelné srdce Diovo a každý drsný, kdo se nově vládcem stal.	15 20 25 30 35
Moc.	Nu dobře; proč však váháš, darmo kvíleje? Proč bohům hnusného si boha nehnusíš, jenž dar tvůj čestný lidem kradmo udělil?	
Hefaistos.	Je čímisi velmi mocným příbuzenský vztah.	
Moc.	Díš pravdu. Možno-li však neuposlechnout slov otcových? Což nemáš více strachu z nich?	40
Hefaistos.		

	Jsi surová a stále plna drzosti.	
Moc.	Lék jaký z žalu nad ním? Přestaň raději se marně namáhat, kde není pomoci!	
Hefaistos.	Jak nenávidím nyní svoje řemeslo!	45
Moc.	Nač odpor k němu? Práce, zkrátka řečeno, již konáš, není všeho toho příčinou.	
Hefaistos.	Kéž jiný byl by si ji losem vyvolil!	
Moc.	Vše má svou obtíž, jen ne vládá nad bohy, neb kromě Dia nikdo není svoboden.	50
Hefaistos.	To dnes jsem poznal. V odpor nelze říci nic.	
Moc.	Tak nepospíšíš obejmout ho okovy, by nezřel otec, jak si vedeš loudavě?	
Hefaistos.	Hle, zhotovené náramky jsou po ruce!	
Moc.	Kol rukou silou mohutnou je obemkni a tluka kladivem jej přibij ke skále!	55
Hefaistos.	Je skončeno a není v díle žádný kaz.	
Moc.	Víc přiraz, silněj' bij, nic neopomíjej! Ten umí vyběřít z každé tísně zoufalé.	
Hefaistos.	Páž spoutána je, že se vymknout nemůže.	60
Moc.	Ted' tuto upevni, ať mudrák rozpozná, jak ubohý je vůči síle Diově!	
Hefaistos.	Kdo pohorší se nad mou prací vyjma něj!	
Moc.	Ted' smělou čelist klínu ocelového skrz prsa žeň a přitluc silou velikou!	65
Hefaistos.	Ó běda, Titane, jak žel mi je tvých muk!	
Moc.	Už zase váháš, s Dia soky soucítě? Ať jednou sebe nelituješ takto sám!	
Hefaistos.	Viz pohled, na nějž hrůzno očím hleděti!	
Moc.	Zřím leda to, že má svůj zasloužený trest.	70

si nemožnosti válčit s mocí osudu,

byť k bolu svému mlčet jako nemlčet
 já nejsem s to. Vždyť lidstvu cenné dary dav,
 jsem zapřažen v zlý úděl - ó já nešťastník,
 že tajně vzal jsem pramen ohně v dutou hůl 110
 a dal mu stát se učitelem všechněch věd
 a mocným zdrojem všeho lidstva blaženství.
 Tot' zločin, jehož pykám trestem překrutým,
 jsa v azurových výšinách tu ukován.
 Ha, ha, ah, jaký pak 115
 to zvuk, jaká vůň slétá sem? Nevidím
 zda božská či lidská - či to obou světů směs?
 Kraj světa, tento zde vyhledal vrch
 běd mých kys divák, nebo s jakým úmyslem?
 Zde vizte boha, neblahého spoutance, 120
 jenž s Diem ved' boj a se zošklivil všem,
 již docházejí na Diův dvůr,
 že příliš lásky k člověku měl.
 Ach, jaký to zblízka slyším šum?
 To vzduchem se ozývá lehký svist 125
 jak perutí ptačích; běda, vše,
 co blíží se, nese mi úděs.

(Na okřídleném
 voze se objeví dcery
 Okeanovy.)

Sbor.

Svůj setřes strach; přátelský sem
 náš chvátá šik, v závod se dav,
 až rychlý vzmach křídel jej snes' 130
 na tuto horu. Otcem
 jen stěží řeč pohnula má.
 Větry mě vyslaly v bystrém spěchu,
 neb kovu třesk ozvěnou zněl,
 že vnikl v kout sluje a v ráz 135
 náš zahnal stud klopící oči k zemi.
 Tož na voze perutném kvapím bosa.

Prometheus.

Ó žel, ó žel!
 Ó, dítky potomstvem bohaté Tethys
 i otce Okeana, jenž 140
 kol celé země bezesný proud
 svůj valí, hle,
 zde vizte, popatřte, kterak mě
 kov příšerný na tyto skály vbil,

	v jich nejvyšší bod; toť stráž, již závist se netkne.	145
Sbor.	To zří náš sbor; mlžný však pás slz vskočil v zor, vidět-li mám, jak slunce žeh spaluje tvůj nad roklí trup až na kost, jak jal tě děs železných pout spojených s ukrutným zneuctěním. Vzalt' jiný bůh kormidlo v pěst a řídí svět, bázně jsa prost: to dává Zeus zákony po své vůli! I shlazuje se země dávné obry.	150 155
Prometheus.	Kéž pod zemi v Tartaros vrhl mě spíš, v říš Háda, jenž umrlců příjemcem jest, v ten bez konce kraj a svázal mě sveřepě do pevných pout tam jakkoli, aby ni člověk, ni bůh se mi nemohl smát! Však takto míčem větrů se stav, jsem k radosti nepřátel trýzněn.	160
Sbor.	Kdo z bohů tak je bez srdce, by nad tím mohl pocítit slast? Kdo nelituje ruky tvé krom Dia? Tento, jsa rozhněván po věky, Titanů rod zotročuje, aniž se mysl mu uhýbá zpět. Nepřestane dřív, nežli své nasytí srdce, neb dokud ho v zápase nesvrhne s mocného trůnu jiný.	165 170
Prometheus.	Však ještě ten nesmrtných bohů král mě zavolá, třebaže zohyzděn jsem pout řetězy, abych zjevil mu, co chystá se naň a kdo to as jest, jenž zbaví ho žezla i všech poct. Leč jazyka přemluvou sladkou jak med ni zapřisaháním nepohne mnou, jenž před zpupnou vyhrůžkou neschoulím se, ač zjevil bych vše, kdyby uvolnil strašná pouta má	175 180

	a náhradu dát byl ochoten za tuhle hanbu!	185
Sbor.	Jsi smělý, aniž bolestnou se bēdou dáváš překonat. Však slov příliš volných nešetříš. Mé srdce jitří se. Úzkost jím prolétla palčivá a bázeň o budoucnost tvou, zdali kdy shlédneš svůj cíl, zdali mořem muk dospěješ přístavu. Těžké je dostoupit úmyslu Kronova syna; má tvrdé srdce!	190
Prometheus.	Je drsný, vím, a sobě jen práv. však obměkčí se mu, jsem si jist, duch jednou přec, až zdrtí ho Sudba. Tu bezuzdný hněv svůj zkonejše přijde, by objal mne a pevné přátelství vyhledal mé; rád ráda přijmu ho jednou.	195 200
Sbor.	Věc odhal svou a vypověz nám podrobně, proč Zeus tě zajal, z čeho obviňuje tě, a proč tě bezectně a trpce hanobí. Snad nevznikne ti žádná úhona z tvých slov.	205
Prometheus.	Řeč o tom bude pro mne plna bolesti; však kdybych mlčel... nešťasten jsem, buď jak buď. Když započaly božské bytosti svůj svár a hněv se zdvihl mezi nimi vzájemný, chtěl kdosi, aby Kronos vlády zbaven byl (neb žezla by se ujal jeho potomek), a druhý, aby nikdy nepanoval Zeus. Já, chtěje radit Úranovým potomkům a synům Gaiiným co nejprospěšněji, jsem nebyl s to; neb zhrdajíce chytrostí mých pokynů, se dali cestou násilí a myslili, že hravě vlády dobudou. Mně moje matka Themis často věštila i Země, podoba to jedna mnohých jmen, co stane se, jak usouzena budoucnost; prý ani mocí, ani hrubým násilím,	210 215 220

však lstně že jednat musí, kdo chce pánem být.
 Když věštbu svými slovy chtěl jsem vyložit,
 mne neuznali ani hodna pohledu.
 Stav věcí takto utvořil se tenkráté 225
 a radil mi, bych s matkou Dia vyhledal
 a svolný svolnému se po bok postavil.
 Mou radou stalo se, že propast podsvětní
 v klín skryla temný Krona dávnověkého
 i se spojenci jeho. Taký užitek 230
 měl ze mne nový vládce! Za to odměnil
 se svému rádci tímto trestem trýznivým.
 Máť samovláda v sobě jakous chorobu,
 že přátelským svým druhům nikdy nevěří.
 Proč takto hanobí mě, jste se tázaly: 235
 hned objasním vám, z jaké tomu příčiny.
 Jak usadil se na svém trůně otcovském,
 jal bohům udílet se čestné výsady,
 tu tomu, onu onomu. Tak rozdával
 jim pravomoci. Lidí bídných nedbal však 240
 ni za nehet; jich rod chtěl vyrvat z kořenů
 a místo něho nový vypěstovati.
 Těm úmyslům jsem postavil se na odpor;
 jen já měl smělost pozemšťany vyprostit
 a zabránit, by zdrceni šli v Hádův dům. 245
 Toť důvod, proč se nyní svíjím mukami
 rmut budícími ve mně, lítost v diváku.
 V svém soucitu jsem lidem přednost dal, ač sám
 jsem odpuštění uznán nehodným a Zeus
 tak zřídil mě k své zlopověstné zábavě. 250

Sbor. Hrud' z železa a skalné tělo měl by ten,
 kdo, Promethee, nepojal by útrpnost
 s tvým soužením. Kéž nikdy jsme to nezřely:
 neb spatřivši to, srdce žalem usedá.

Prometheus. Svým přátelům jsem přeubohý na pohled. 255

Sbor. Snad ve smělosti ještě dál jsi nezašel?

Prometheus. Smrt nezří lidé před sebou mou zásluhou.

Sbor. Léč nějaký jsi na tu nemoc vynašel?

Prometheus.	V jich srdce temné naděje jsem zasadil.	
Sbor.	Tot' velký prospěch, jímž jsi lidstvo obdařil!	260
Prometheus.	I oheň jsem jim kromě toho donesl.	
Sbor.	Ted' ohně oko plamenné má pozemšťan?	
Prometheus.	Tak. Odtud mnoha uměním se naučí.	
Sbor.	To Diovi se tedy stalo důvodem...	
Prometheus.	...že hanobí mě, oddech v strastech nepřeje.	265
Sbor.	Kde konec běd tvých, zdali je kde stanoven?	
Prometheus.	Ty potvrzují, nezmění-li vůle své.	
Sbor.	Jak změní ji? Oh, kdež! Což nepozoruješ, žes pochybil? A jak, to říci rozkoší mi pražádnou a pro tebe to zdrojem muk. Leč dosti toho; hledej cestu z bídy své!	270
Prometheus.	Jak snadno může ten, kdo mimo svízele je nohou křepkou, radit, dávat pokyny, těm, kteří trpí. Od počátku věděl jsem vše. Schválně, schválně chybil jsem, to vyznávám, neb lidi chráně sobě strážez zvolil jsem, byť takového trestu jsem se nenadál: že hynu na vrcholu nebetyčných skal zde v pustých horách, do nichž noha nevstoupí. Tož nekvílejte nad mým hořem současným a sestoupíce k zemi znejte osudy, jež blíží se mi v budoucnu, by zvěděly jste všechno. Slyš, ó slyš, a sejmi břemene část se mne. Věz, že v kruhu bloudí neštěstí, hned na toho, hned na onoho sedajíc.	275 280 285
(Sbor se spustí k zemi.)		
Sbor.	Tvá slova v ochotný padla sluch, ó Promethee. Už opouštím hbitě létavý vůz i svatou nebes bář, již pták se brává, a klesám na drsnou zem,	290

neb všechny ony svízele tvé
bych chtěla vyslechnout řadou.

(Objeví se
Okeanos na
okřídleném oři.)

Okeanos.

Cíl dlouhé své cesty nalézám zde,
ó Titane; můj jízdni pták
má křídla bystrá a řídit se dá
mou vůlí, aniž uviděl zná.

295

Věz: vřele cítím s údělem tvým.
Vztah příbuznosti ponouká mě,
bych pověděl ti,

že nikdo na světě není mi znám
kdo úcty by mé byl hoden jak ty.

300

Že po právu mluvím, že lichotných slov
ti neříkám planých, dokáži hned.

Chci, abys mi řekl, jak prospět ti mám,
neb Okeanos je přítelem tvým
a povždy tvou oporou pevnou.

305

Prometheus.

Ha, co to vidím? Také přišels podívat
se na mé trudy? Jak jsi mohl opustit
proud soujmenný a sluji s klenbou skalistou,
již sám sis zbudoval, a přijít v tuto zem,
mát železa? Snad účelem je cesty tvé
můj shlédnout osud, neštěstí mé sdíleti?
Hle, divadlo, jak Diův přítel, právě já,
jenž samovládu pomáhal mu vystavět,
se svíjím v mukách, jimiž on mě obdařil!

310

315

Okeanos.

Chci, Promethee, vida osud tvůj, ti dát
z rad nejlepší, ač znám tvou chytrost odvěkou.
Znej sebe sám a přelad' povahu, by stal
ses jiným tak, jak jiný vládne Olympu.
Když urážlivá slova budeš chrliti,
jež v šípy ukul brus, pak Zeus, ač daleko
trůn jeho jest, tě uslyší a způsobí
ti peklo, proti němuž tohle vše se zdát
ti bude dětinstvím. Nech, nešťastníče, všech
svých hněvů! Snaž se spíše zbýt se útrap svých.
Snad řekneš, že ti zpívám starou písničku:
leč, Promethee, takováhle bývá mzda,

320

325

	když jazyk mluví slova příliš vysoká. Zlu ustoupiti nechceš, neznáš pokory, a k soudobým si další strážně přibíráš.	330
	Mne učitelem užívati nechtěje krk nastavuješ bičům vládcovým, ač víš, že král ten krutý jiným účtů neskládá. Ted' půjdu pokusit se, zda bych nemohl z tvých strastí vyvléci tě, zachováš-li klid a nebudeš zas řečmi hýřit naprázdno. Či tajno tebe při veškeré moudrosti, že darmá slova získají ti větší trest?	335
Prometheus.	Jsem rád, že nelpí žádná vina na tobě, ač odvážil ses jevit soucit s neštěstím. Však nech mě Sudbě, výhost dej svým starostem! Zeus přemluvit se nedá. Ani tebou ne. Bud' cestou bdělý, by ses vyhnul úrazu!	340
Okeanos.	Máš věru schopnost lépe bližním raditi než sobě; čin, ne slova toho dokladem. Leč nestrhávej zpět mě, an chci jít, kam jdu. Jsem jist, jsem jist, že Zeus mně tebe daruje bych pozbavit tě mohl bědy mučivé.	345
Prometheus.	Měj dík! Sic nikdy neustanu chválit tě, neb dobrá vůle nechybí ti. Námahy však vzdej se! Bezúčelně by ses namáhal, chtě prospět mi, byť namáhal ses jakkoli. Bud' pokojný a hled' se držet v ústraní! Či proto, že jsem nešťasten, bych chtítí měl, by co nejvíce druhých stejně trpělo?	350
	Ne, ne! Vždyť stejně na mne těžce doléhá los bratra Atlanta, jenž v krajích západu ční, opíraje prsy pilíř nebeský i zemský, tíhu pro náručí nevhodnou. Týž žal mě schvátil, když jsem spatřil Tyfona. Byl synem Země. Hrůzný obr stohlavý ted' mocí v sicilských je držán jeskyních, že všem se nebešťanům v odpor postavil a děs svých krutých jícnu chrлил v sykotu. Zrak jeho metal oheň záře příšerné; již již se chystal Dia vládu vyvrátit. Ten vrhl na něho však věčně bdící šíp,	355
		360
		365

Prometheus.	Již jdi, a spěchej, věren jsa svým zásadám!	
Okeanos.	Co činit chci, sám kážeš tou mi pobídkou. Můj orel čtyřrůdý již křídly provívá vzduch, cestu hladkou; bylo by mu příjemné dát tělu odpočinek doma ve stáji.	405
(Okeanos odletí.)		
Sbor.	Ten osud tvůj! Kvílíme nad ním, Promethee. Slz proud stéká mi s očí, a tvář máčí mi hebkou krupějemi. Ah, líc mi vlhne rosou. Zeus vládne po vůli své a maře každý odpor zbraň bohům kdysi mocným se ujal hlásat krutou.	410
	Však celá zem duněla zdola hlasným nářkem. Je sten slyšeti bolný a pláč zaznívá nad kdys skvělou mocí tvou s tvými sourozenci. I lidé, bydlící tam, kde asijské jsou kraje ctné, cítí smutek, zříce, jak rvou tě žalné muky.	415 420
	Panny kolchidské, jimž v boji srdce nezachví se bázní, truchlí s davy dálných Skythů, kteří na konci světa dlí u moře Maiotského.	425
	Médský květ též bojovníků, kteří v městech strmých hradeb pod Kavkazem mají sídla, vojsko hrozné, jež hučívá ve shlucích ostrých kopí.	430
	Jen jednou viděli jsme ztrýzněna tak Titana, Atlanta, jenž jsa svírán hanbou okovů železných v své síle úžasné mohutně se vzpírá	435

a klenutí oblohy
pne šíjí, byť i při tom úpěl.

Řve příval mořských vln a sten
z důlní hloubi vychází;
i černé podsvětí mručelo zemské nitro; 440
svaté proudy pak plynoucích řek
též pláčí pro tvé bědy.

Prometheus.

Ne! Ani z pýchy, ani ze změkčilosti
jsem nezmlkl, jen myšlenka mě drásala,
že vím, jak při všech útrapách jsem zneuctěn. 445
A zatím - kdo to povýšeným nedávno
těm vládcům výsady jich řádně rozdělil?
Leč o tom dost; to vyprávěl bych vědoucím.
Však slyšte, jakou bídou lidé trpěli,
než zbavil jsem je jejich hlupot dětinských 450
a dav jim rozum, pány smyslů učinil.
To povím, ne že bych co lidstvu vyčítal;
chci ukázat jen blahodárnost činů svých. -
Ti kdysi měli oči, aniž viděli,
a uši bez sluchu. Jak snové přízraky 455
své vlekli bezúčelně dlouhé životy,
ni z cihel neznajíce spojů umělých,
jež stíní domy před sluncem, ni práci z dřev.
Sluj mnohá skrývala je v zemi bezjasé,
jak u mravenců bývá rychlohemživých. 460
Vůň květných jar, i mráz, zim návěští,
neb letní úroda - vše bylo jedno jim.
Vše činívali beze všeho rozmyslu,
až ukázal jsem jim, co dříve neznali,
hvězd východy a kdy se kloní k západu. 465
Též vynášel jsem pro ně číslo, krále věd,
a naučiv je, jak lze skládat písmena,
jsem dal jim paměť, matku prací tvořivou.
V pluh zapřáhli si tura radou mou. I jha,
i sedla dali zvířatům nést otrocky, 470
by v díle zástupci se stala člověku,
mým návodem. A koně, hrdé na uzdu,
jsem zapřáhl jim, přepychu to zářný skvost.
Vůz lodníků, jímž houpe mořská hladina,
a jeho lněná křídla kdo jim dal? Jen já! 475

	Všech vynálezů původce, já nebožák sám pro sebe nic vynalézt nemohu, co vyprostilo by mě z trýzně nynější.	
Sbor.	Vím, ponížen jsi krutě. Zklamán v důvtipu sám zabloudil jsi jako padlý mastičkář, jenž leží chorý, pozbýváje odvahy, neb neví, jakým lékem sám by ozdravěl.	480
Prometheus.	Až uslyšíte dále, užasnete víc, co umění a možností je dílem mým. Tak hlavně: byl-li dřív kdo stížen neduhem, byl ztracen, ježto nikdo spásy neviděl. Mast, jídlo, nápoj, žádná pomoc nebyla: tož bídě chřadli, dokud neukázal jsem jim konejšivé směsi léků hojivých, jež umožní jim všeho zla se vystříhat.	485 490
	I mnoho věštných způsobů jsem vymezil, sny pravé, prorocké jsem určil, hlasy též jim temné ujasnil a cestná znamení jim vysvětlil i s letem ptáků spárnatých, kdy věští zdar a kdy zas osud neblahý.	495
	Tu ukázal jsem člověku, jak živí se ten který pernatec, jich zlobu vzájemnou, či přátelství či zase způsob hnízdění; jak hladké mají být jich útroby a žluč, jak zbarvena být má, by radoval se bůh z své žertvy, nad jaterním krásným lalokem.	500
	Též opálil jsem kýty obalené v tuk kost z kyčle přidav dlouhou, abych uvedl lid v tajné vědy; hledu jasnovidnému jsem zářné oko dal a bělma zbavil jej.	505
	To o věštění. Co je skryto pod zemí a velký smrtelníkům skýtá užitek, ať zlato, stříbro, měď to aneb železo, kdo řekl by, že objevil je dříve mne? Věž, nikdo, neřekne-li prázdné pýchy žvást.	510
	Bych všechno shrnul v jednu krátkou řeč: ty slyš: všech lidských schopností je strůjcem Prometheus.	
Sbor.	Tož neprospívej lidem víc, než slušno jest, jsa nepamětliv neblahého údělu, jenž kruší tě; však zprostitš-li se zlých těch muk,	515

	jak doufám, téže moci dosáhneš jak Zeus.	
Prometheus.	Ne, neuznala dosud Moira všemocná, by tak se stalo. Peklo nesčíslných muk a bolestí mě zdrtí dřív, než vyvážnu; jeť Nutnost mnohem silnější všech schopností.	520
Sbor.	Má Nutnost také svého kormidelníka?	
Prometheus.	Tři tváře Sudby s pomsty běsy bdělými.	
Sbor.	Těch, pravíš, Zeus by slabší mohl být?	
Prometheus.	Ni on by neunikl svému osudu.	
Sbor.	Což není souzeno, by věčně vládl Zeus?	525
Prometheus.	Už nedotírej; neřeknu to nikomu.	
Sbor.	Cos vznešeného jest to, nač se upínáš.	
Prometheus.	Vol jiný hovor! Není čas, bych tajemství to vyzradil. Je musím skrývat u sebe co nejlépe a chránit si je. Jenom tak se zbavím útrap spolu s pouty necnými.	530
Sbor.	Die, jenž nad vším máš moc, nikdy duch můj v boji se nesraziž s tebou! Kéž se nezpěčujeme k oltářům zbožně s obětí zabitých stád pílit, tam kde otcovy valí se proudy nezkrotné. Zbožná vždy budiž má řeč! Kov mých zásad pevný buď a neroztav se nikdy!	535
	Přiznávám, radostné jest žitím dlouhým bráti se v nadějích libých, choutkám hovět, jimi se sytit; však trnu, tebe-li spatřuji, jak tisícerou mukou jsi, Titane, takto rozdrásán. Z Dia tě nepojal strach, když jsi o své újmě lidstvo tolik vyznamenal?	540
	Viz, přízeň tvá zvirtla se v nepřízeň; řekni: kdo tě spasí? Snad pozemští červi? Což jsi nezakusil	545

snu podobnou chabou bezmoc,
k níž je věčně přikováno 550
to osleplé plemeno člověka? Nemůže nikdy
porušit Diovy věčné řady vůle smrtelníků.

Zříc záhubný osud tvůj, Titane,
čerpám tyto pravdy.
Dnes v ústrety jiná přilétá mi píseň, 555
než hymnus byl onen jarý,
který slavil tvoji koupel,
i svatební lože, když získal jsi věnnými dary
k spojení v lásce svou choť, mou rodnou sestru
Hesionu.

(Na scénu přikvapí
pološílená Io, s rohy
na hlavě.)

Io. Zem jaká tu jest a jaký lid? 560
Kdo vichřicí bičován v postroji pout
je tu skalních spjat?
Proč hyneš tu, jakých vin to trest?
Rci, jaký to kraj,
v němž nešťastnice bloudím? 565
oh, oh, ah, ah,
už zas mě bodá střechek šílenosti,
běs Arga zemězrozence. Ó matko Zemi, chraň mě,
ať nezřím strážce tisícerych očí!
Už jde, už za mnou jde; má zraky plné lsti; 570
ni po smrti ho země nepojala.
Stále mě nebožačku
do bludných kruhů pes hnál vyšlý z podsvětí!
Zde břeh písečný jest; jak lačnost kruší mě!

Ted' halasivý tón mi flétny voskové 575
vnikl v sluch útěšným zvukem svým.
Ó žel, kam cesta má, kam mě zavede
můj běh bouřlivý?

Proč jsi mě v pout kruté dal jho, ty Kronův syn,
zlé jho strastí? Proč? Jaké zlo spáchala 580
jsem, že takto trpím?
Proč palem vášně strašlivé
zděšenou mě, šílenou takto trýzníš?

	Ať spálí tvůj mě blesk, ať zahalí mě zem; dej mě mořským šelmám za kořist! Neoslyšiž přání mého, vládce můj! Blud mnohobludný mě zničil dost, že nemohu už východiště nalézt. ze své strážně bolné. Zda hlas vnímáš můj? Té, již roh vínkem jest?	585 590
Prometheus.	Jak neslyšel bych Inachovy dcery hlas, již střechek pronásleduje? K ní zahořel Zeus prudkou láskou. Nenávist však Hérina ji mocí pudí k putování bez konce.	595
Io.	Jak to, že dobře víš, kdo ploditel je můj? Rci, kým jsi, pověz to nešťastné! Sám zubožen jsa tak, podle pravdy jsi mě bídou oslovil! Že mě sám bůh uvrhá v zmar, správně jsi děl. Jak trn rve mou hrud', bodá... ó ó... žel, ó žel! Bolest se mnou zmítá. Msta Héry divá drtí mě; Potupena, hladova prchám v skocích a tčkám sem i tam; kdo tak je postižen mezi postiženými? Ah, ah! Trpí někdo více? Pověz jasně však, béd jakých ještě se nadíti mám! Mohu-li však věřit v léky záchranné, pověz, znáš-li jaký! Ó mluv! Hroznou pouť Zeus mi dal osudem.	600 605 610
Prometheus.	Vše, co si přeješ vědět, správně řeknu ti ne spleť hádanek, leč jasným výrokem. Tak dlužno ku přátelům ústa otvírat! Zříš Promethea ohňodárce lidského.	615
Io.	Ó pozemšťanů dobrodiní vespolečné, proč, Promethee, v také bídě úpíš zde?	
Prometheus.	Jen chvilka to, co nad svou strastí nekvílím.	
Io.	Proč nechceš udělit mi dar, ježž chtěla jsem?	620

Prometheus.	Rci, jaký; vše se můžeš dovědět z mých rtů.	
Io.	Kdo k této rokli ukoval tě, prozrad' mi!	
Prometheus.	Tot' vůle Diova a Hefaistova páž.	
Io.	A jakou vinu odpykáváš trestem tím?	
Prometheus.	Bud' dosti na tom, co jsem již ti objasnil.	625
Io.	Jen ještě naznač mého putování cíl, a dobu, kdy ho dospěji, já zničená!	
Prometheus.	Líp pro tebe je neznat jí, než znáti ji.	
Io.	Ne, neskrývej mi, co mám ještě vytrpět!	
Prometheus.	Dám dar ti onen; nechci nepřejícím být!	630
Io.	Tož co je příčinou, že váháš mluvit dál?	
Prometheus.	Strach roztrástit tvou odvahu, ne nepřízeň.	
Io.	Ne, neshovívej víc, než je mi příjemné!	
Prometheus.	Když odhodláš, promluvím. Nuž slyš!	
Sbor.	Měj strpení a něco poskytni i nám! Dřív vyptejme se této dívky na nemoc, jež přivedla ji do zhoubného osudu; ty potom o mukách ji pouč budoucích!	635
Prometheus.	Splň, Io, přání jejich; tvá to povinnost tím spíše, že jsou otci tvému sestrami. Vždyť vypravěči hodno ztratit čas, kde lze svůj osud odelkát a odplakat a vzít co podar slzu oka posluchačova.	640
Io.	Vím: sluší se mi důvěru k vám mít. Vše, co si zvědět žádáte, vám jasná řeč má osvětlí, ač při slovech mě pojímá stud pro tu bouři neštěstí a změněnou mou tvář; to letem seslal na mne bídnu bůh. Snů stále totiž přicházela zjevení v mou dívčí ložnici a v noci sváděla mě slovy libými: "Ó dívko přešťastná,	645 650

proč zůstáváš tak dlouho pannou, ač jsi s to
 vjít v sňatek největší? Neb žhavé touhy šíp
 vnik' v srdce Diovo; on k tobě vášnivou
 lne láskou. Dcero, neodvrhuj od sebe 655
 té lásky možnost! K lernským bujným lučinám
 a ku pastviskům přijdouc Inachových stád
 hled' polehčiti žádost oka Diova!"
 Ty přízraky mě pojímaly noc co noc,
 až odvážila jsem se otci vyjevit, 660
 co zdálo se mi v tichých spánku vidinách,
 já neblahá! On do Delf posly vypravil
 i v Dodonu, by zvěděl, co má činiti,
 chtě bohům zůstat milým v slovech, ve skutečích,
 však vyslanci mu nesli temné věštby zpět 665
 a mnohoznačné, nesnadného výkladu.
 Až nakonec ho došla jasná odpověď,
 jež zřetelně mu mluvila a kázala,
 by z domu, z vlasti vypudil mě; vyhnaná
 že bloudit mám až tam, kde světa hranice. 670
 Když neposlechne, Diův plamenooký
 prý přijde blesk a zhubí celý otcův rod.
 Tím Loxiovým výrokem byv přemluven
 sám nechtě vyhnal z domu nechtící a vchod
 mi uzavřel, neb uzda mocí nutila 675
 ho Diova, by takto se mnou naložil.
 Hned porušen mi vzhled i duch; jak vidíte,
 roh vrostl v leb a střečkovitý vášně vzruch
 úst ostrým žahadlem mě v skocích šílených
 hnal k lahodnému proudu řeky kerchnejské 680
 a k zřídlu Lerny. Pastýř vzešlý ze země
 - byl Argos zván - jda za mnou s vztekem
 nesmírným
 stem očí svých mě doprovázel krok co krok.
 Sic nenadálá smrt ho žití zbavila;
 však na mne střeček dále doráží a bič, 685
 ježž třímá bůh, mě žene v zemi ze země.
 Víš, co se stalo. Znáš-li další útrapy,
 jež zbývají mi, pověz; nezahřívej však
 chlad srdce lži a řečmi darmé lítosti:
 mámt' za největší podlost slova hledaná. 690

	Nikdy, nikdy taká zvěst podivná že v sluch vrazí můj, nepřišlo mi na mysl, že hrůzný výjev, strast, již nelze snést, útrapa, pohana že dvou hrotů bodcem zbije duši mou! Ó žel, Sudbo, Sudbo! Když zřím Iin los, mé srdce trne.	695
Prometheus.	To brzy pláčeš s hrudí plnou obavy. Jen posečkej, až znám ti bude ostatek!	700
Sbor.	Mluv, pouč mě! Je sladkým lékem chorému znát předem jasně celý budoucnosti žal.	
Prometheus.	To první přání splnil jsem vám zúplna a lehce; žádaly jste totiž nejdříve, by sama vylíčila svoje neštěstí. Co zbývá, slyšte: jaké trudy vystátí má tato panna z vůle choti Diovy! Ty, Inachovo símě, vštěp si do srdce mou řeč, bys poznala své bludné cesty cíl. Krok odtud obrať nejdřív k slunce východu tam, kde jsou role, které pluhu neznají. Tu najdeš skythské lovce, v korbách pletených již bydlí, v pevných vozů sídlech visutých a z dálných luků střelci věhlasnými jsou. K nim nepřibliž se; projdi zemí, nohu svou tam namíříc, kde mořem sténá drsný břeh! I Chalybů se střež, těch tepců železa, jichž sídla ocitnou se po tvé levici: jsou divocí a nepřístupní cizincům. Tok Hybristu, jenž není lhářem v názvu svém, se neodvažuj přejít; těžko přejít jej, leč na Kavkaz až dospěješ, z hor nejvyšší. Tam řeka čerpá sílu z horských úbočí, z nichž vylévá se. Zlezeš skalné vrcholy, hvězd sousedy to, načež k straně polední tě cesta svede, tam, kde Amazonek voj dlí muže odmítajících. Ty obsadí kdys Themiskyru nad Thermodontem, kde zub se vrývá salmydesský ostře do moře, zlý plavců hostitel a otčím korábů.	705 710 715 720 725 730

	Ty ukáží ti cestu velmi ochotně. Kol těsné brány jezerní se dostaneš tam, kde se táhne šíje kimmerská. Pak beř se přes úžinu Maiotidy srdnatě. Tu smrtelníci zváti budou Bosporem, co vezdy slavnou památku tvé výpravy, tvým jménem! Zanechajíc půdu Evropy, tvá noha pevniny se dotkne asijské. - Zda nezdá se vám vládce bohů násilným vždy ve všem stejně? Se smrtelnou dívkou bůh chtě spojit se, ji v taká vrhl bloudění! Jak trpkého to, dcero, nápadníka se ti dostalo! A příběhu, jejž slyšela jsi, věz, jsou tato moje slova sotva předehtou!	735
Io.	Ó žel mi, běda!	745
Prometheus.	Proč zase křičíš rmutným vzlykotem? Jak as si povedeš, až zvíš svá další soužení?	
Sbor.	Což chceš jí ještě více vypočítat zel?	
Prometheus.	Žal její vzkypí celým mořem trýznivým.	
Io.	Zisk jaký v žití pak? Proč rychle nevrhnu se střemhlav s této strmé skaliny a v ráz se pádem na zem nezbavím všech svízelnů? Je lépe pro nás, zemřeme-li najednou, než vléci s sebou bídu po vše svoje dny.	750
Prometheus.	Jak těžce nesla bys mou stráž aš, když mně smrt není usouzena, ač bych vítal ji, neb bídy mé by východiskem stala se. Tak arcí nezná hranic moje trápení, než Zeus se své samovlády svržen jest.	755
Io.	Zeus že má jednou s trůnu svržen být?	760
Prometheus.	K své radosti bys, myslím, na to zírala.	
Io.	Jak ne, když daří se mi jeho vůlí zle?	
Prometheus.	Že pravdu dím, se můžeš potom přesvědčit.	
Io.	Kdo odejme mu jeho žezlo tyranské?	

Prometheus.	Zlo lehké choutky stane se mu lupičem.	765
Io.	Jak míníš to? Ó mluv, snad můžeš bez škody!	
Prometheus.	Trud způsobí mu jedna z pletek milostných.	
Io.	Zda bohyně, či žena? Lze-li, pověz mi!	
Prometheus.	Co na tom? O tom není radno mluvíti.	
Io.	To vládu ztratí rukou oné milenky?	770
Prometheus.	Syn zrodí se jí otce svého silnější.	
Io.	A není pro něj osudový spásný zvrat?	
Prometheus.	Tím byl bych pouze já - však zbaven okovů.	
Io.	Kdo vyprostí tě proti vůli Diově?	
Prometheus.	Z tvých potomků to jeden býti má.	775
Io.	Co pravíš? Můj že syn tě vysvobodí z muk?	
Prometheus.	Rod třetí po deseti rodech předchozích.	
Io.	Tvůj výrok dá se věru těžko postihnout!	
Prometheus.	Tož nechtěj poznat ani všechny bědy své.	
Io.	Už zase průtah; vezmeš dar mi slíbený?	780
Prometheus.	Z dvou věšteg mohu jedné tobě dopřáti.	
Io.	Rci, z kterých; dovol, abych si z nich vybrala!	
Prometheus.	Hle: buď ti vyličím tvých útrap ostatek, neb řeknu, kdo se projeví mým zachráncem.	
Sbor.	Tož této dívce prozrad' z obou jeden taj a druhý nám a neměj za nehodny nás! Jí vypověz to zbývající bloudění a nám, kdo běd tě zbaví! Tak jsme zvědavý!	785
Prometheus.	Když vaše je to přání, nezpěčuji se vše vypovědět, čeho jste si žádaly. Pouť svízelnou ti, Io, napřed vyličím, bys zanesla ji do paměti bedlivé.	790

	Až mineš řeku, dvou to pevnin hranici, jdi k slunci, k ohněm hledícímu východu. Hlad' moře vzdutou příbojem tu překročíš a dojdeš ke Kistheně, k nivám gorgonským, kde bydlí Forkidy, tři panny letité jak labutě. Ty jedno oko společné a jeden mají zub. Ni slunce nedívá se na ně paprsky, ni luna za noci. Tři sestry jejich blízko sídlí křídlaté: tři hadovlasé Gorgony, děs smrtelných, neb kdo je spatří, nepodrží v hrudi dech. Co teď jsem pravil, buď ti pevnou ochranou! Slyš o jiné teď podívané strašlivé: Střez Diových se nohů ostrých čelistí, psů zmlklých; střez se lidu jednookého, to Arimaspové jsou v sedlech bydlící, kol Plutonovy řeky v zlatém údolí. Těm vyhni se - a přijdeš k zemi vzdálené a kmenu černých, tam kde slunce pramení a kudy žene řeka Aithiops svůj tok. Břeh jeho sleduj; dojdeš horstev byblinských, kde vodopádem do propasti řeka Nil proud valí posvěcený, chuti příjemné. Ten provodí tě v nilskou zemi trojklannou, v níž souzeno je tobě i tvým potomkům, dci Inachova, nový mocný domov mít. Ptej znovu se, bys jasnou pravdu zvěděla, když něco se ti nesrozumitelným zdá a temným; čas můj jest až příliš laciný!	795 800 805 810 815 820
Sbor.	Co zbylo, aneb co jsi v řeči pominul, an bědy zhoubného jsi líčil bloudění, rci; pakli všechno pověděl jsi, pomni teď, jak slíbil jsi, bys řekl nám, co žádáme.	825
Prometheus.	Ta o své cestě do písmena ví již vše. By zřela však, že marně nenaslouchala mé řeči, popíši, co snesla posavad, a důkaz dám, že čirou pravdu děl jsem jí. Část ze soužení jejího sic vypustím, leč věrně projdu trampot závěr poslední.	830
(Obrácen k Io.)	Když dospěla jsi totiž pláně molosské	

a strmých horských hřbetů kolem Dodony,
v níž věštným křeslem vládne Zeus thespotský,
i divu nejzázračnějšího, dubů, z jichž 835
jde korun lidská řeč, tam bez všech hádanek
jsi jasně byla oslovena Diova
co slavná manželka: jsi hrda lichotkou?
Tam střechek bodl tě, až v skocích řítila
ses při moři kol Rhey, velké zátoky; 840
leč odtud divým během bylas hnána zpět.
Kout onen mořský po vši dobu bude zván -
- slyš dobře moje slova - ionským. To staň
se světu tvého putování památkou.
Zde pádný důkaz máš mé mysli vědoucí, 845
že vidí víc než to, co jasně zračí se.
Vám jako jí teď řeknu zůstatek a zpět
se budu bráti stopou dosavadních slov.
Je na pomezí světa město Kanobos
v úst nilských pískem zanesené oblasti. 850
Tam uzdraví tě nebojácným dotykem
dlaň Diova a pohlazením jediným.
Tím vzejde z tvého lůna černý Epafos,
jenž, nesa jméno skutku Diova, má žít
co země král, již vlaščí širotoký Nil. 855
Dcer jeho v pátém pokolení padesát
se vrátí do argejské země mimoděk,
by prchly před chtíčem svých rodných bratranců.
Ti, slepi, hluši, vášnivostí nezkrotnou,
jim půjdou v patách - holubicím jestřábi. 860
Než kořistného sňatku neukořistí,
neb těla, po nichž baží, odepře jim bůh.
Je v Pelasgii přijme Ares, oděný
v šat dívčí; lstí je zhubí noční zákeřnou.
Z žen každá totiž zbaví žití manžela, 865
meč v smrtné ráně omočivši dvojbrťský.
Kéž taká láska na mé přijde odpůrce!
Z děv jednu očaruje touha milostná,
že ušetřen s ní lože sdílející druh;
hrot otupí se jejích záměrů, že spíš 870
chce slabou být, než vražednicí krvavou.
Z ní vzejde pokolení králů argejských.
(To věrně líčit mnoha slov by žádalo!)
Rod její zplodí lučištníka statného

a slavného, jenž pozbaví mě soužení. 875
Tu věštbu Titanovna vyprávěla kdys
mi Themis, moje matka stařícká. Jak as
a kdy se všechno stane, neobsáhla by
řeč leda dlouhá, z níž by zisk ti nevzešel.

Io. Ahahá, zas už křeč 880
a šílenství bič mi spaluje hrud'
i žahadlo střečka, ač nekul je žár,
mě probodá též!
Strach proráží srdce, jež prudce se chví;
jak vozová kola víří mi zrak; 885
běs posedlosti mě unáší z drah
a zuřivá smršť mi pomátla řeč;
jen horečná slova marně se rvou
s vln přívalem u krutém bludu!

(Io prchá se scény.)

Sbor. Přemoudrý, přemoudrý byl 890
ten, kdo první pohýčkav myšlenku v prsou,
ústy ji pronesl, pravě:
"Přiměřený sňatek je největším možným
vítězstvím.
Kdo v potu plahočí se, ať touhy se vzdá
vejít v svazek s bohatci přeslavných jmen 895
aneb s těmi, kdo jsou hrdi na svůj rod!"

Velebné Sudice, kéž
nikdy nevidíte mě k Diovu loži
pro lásky rozkoš se blížit.
Nikdo neucházej se o mne, kdo sídlí v nebesích! 900
Vždyť trnu, vidouc neplodné panenství, jímž
Hera drtí Inacha dceru a v strast
bezdnou žene putováním souživým.

Když sňatek na vahách položen rovně,
proč strach? Žádost bohů mocnějších 905
však neprobodej nechybným mě zrakem!
Toť válka, jíž válčiti nelze, toť dar, jenž je
zlodarem.

Nevím, co by ze mne bylo:
neboť nezřím úniku
z Diových lstivých chvatů. 910

Prometheus.	Však ještě Zeus, ač zatvzrelou mysl má, se stane ničím, ježto ženit ženitbou se chce, jež bídne z vlády, z trůnu též jej vyhodí a srazí v prach, neb Kronova se splní kletba otcovská, již klnul mu, an vyvržen byl ze svých sídel pravěčných. Krom mne mu z bohů nikdo říci nemůže, jak z této nouze vyvázl by zdařile! Ať klidně sedí, důvěruje v hromný třesk, a mává z výšin střelou ohněm žijící! Nic nebude mu platná. Padne bezectně a nesnesitelný mu bude onen pád. Sám sobě zápasníka připravuje si, zjev hrůzyplný, jemuž nelze odolat. Ten vynalezne plamen strašnější než blesk i mocný rachot, který předčí hromu hlas. Též trojzub roztříští, zbraň Poseidonovu, jež země je i moře třasnou chorobou. Aťě, změněn v trosečníka, pozná v neštěstí, že rozdílné je pánem být či otrokem!	915
Sbor.	Tvé hrozby mají pouze ve tvém přání zdroj.	
Prometheus.	To nejsou jenom slova; ony splní se!	
Sbor.	Je možné, že by byl kdo pánem Diovým?	
Prometheus.	Trud horší nežli můj mu padne na bedra.	
Sbor.	Strach nemáš, hýře slovy odvážnými tak?	920
Prometheus.	Mám bát se já, jenž nezná smrt v svém osudu?	
Sbor.	Což, vrhne-li tě ještě v těžší trampoty?	
Prometheus.	Ať učiní tak! Ničím nepřekvapí mne.	925
Sbor.	Kdo Adrasteji pokoří se, moudrý jest!	
Prometheus.	I modli se, buď' zbožná, k tomu lísa- jíc se, kdo je právě u vesla; však pro mne Zeus je méně nežli nic. Ať vůli má, ať čas si vládne krátký - dlouho králem nebude	930

svým bohům! - Ah - tu vidím samovládcova -
je sluha to či otrok pána čerstvého? 945
Tot' něco nového, co přišel povědět.

(Přichází Hermes.)

Hermes. Ty mudráku, ty zatrpklíku zatrpklý,
jenž na bozích se prohřešil a lidem dal
poct řadu, tebe hledám, ohně zloději.
Můj otec káže, abys sňatek, o němž tak 950
jsi zpupně řečnil, že mu vládu odejme,
hned vyjevil, a rychle, bez všech hádanek.
Už mluv! A hled', bys, Promethee, darmých mi
dvé nezpůsobil cest; vždyť dobře víš, že Zeus
se neobměkčí způsobem, jímž vedeš si. 955

Prometheus. Z úst vznešených a plných rozvahy to šlo,
čím častuješ mě, bohů bídny nohslede!
Ať nově noví páni vládnou, myslíce
že na svém hradě budou žítí blaženě:
dva vládce zřel jsem přec již z něho vyhnány, 960
však nejrychleji, nejnectněji vypuzen
král bude třetí. Myslíš, že se schoulím snad
a bát se budu bohů nově vládnoucích?
Jsem toho dalek z všeho nejvíce. Ty klid'
se cestou nazpět, kterou byl jsi přišel sem;
nic nezvíš z toho, na co se mne vyptáváš. 965

Hermes. Leč takovými smělostmi jsi dříve už
vplul v přístav bědy, v žalných strastech zakotvil.

Prometheus. Věz jedno jasně: Za tvé otroctví bych zlo
své trýzně nikdy zaměnit nemohl. 970

(Hermes doplňuje
ironicky jeho řeč:) Vždyť za lepší mám této skále otročit,
než narodit se věrným poslem Diovým!

Prometheus. Je hodno zpupných zpupně vést si tak, jak ty!

Hermes. Mně zdá se, že si ve svém stavu libuješ?!

Prometheus. Že libuji si? Nepřátele kéž bych zřel 975
tak libovat si - mezi nimi buď i ty!

Hermes. I mne chceš vinit jako strůjce muky své?

Prometheus.	Bych krátce pravil: všechny bohy ošklivím si, kteří za dobro mi mrzkou platí mzdou.	
Hermes.	Sluch říká mi, že na mysli jsi pomaten.	980
Prometheus.	Je pomatenost v nenávisti k odpůrcům?	
Hermes.	Jsa šťasten byl bys věru nesnesitelný!	
Prometheus.	Ó žel!	
Hermes.	Ó žel? To slovo nikde Zeus nevyřkne!	
Prometheus.	Čas stárnoucí ho také tomu naučí.	985
Hermes.	Ty ovšem nikdy neučil ses rozvaze.	
Prometheus.	Máš pravdu; sic bych neoslovil otroka!	
Hermes.	Tak neřekneš nic z toho, co si otec přál?	
Prometheus.	Jsem dlužen mu? Mám věnovat mu vděčnost svou?	
Hermes.	Šprým se mnou tropíš jako s chlapcem nezralým.	990
Prometheus.	Což nejsi chlapec, nejsi nad něj hloupější, když čekáš, že se něco dovíš ode mne? Ne! Není hrozby, není muky, jíž by mě Zeus přiměl, abych ony věci vyjevil, leč že by rozvázal mé nectné okovy.	995
	Ať vrhá na mne třeba oheň bleskotný, ať bělokřídla sněžná bouř a dunění zvnitř země všechno smísí, v zhoubu uvede: nic z toho neohne mne, abych prozradil, kdo Dia svrhne s trůnu tak, jak souzeno.	1000
Hermes.	Hleď: jaký by ti z toho kynul užitek?	
Prometheus.	Vše zřel jsem dávno, o všem dávno rozhodl.	
Hermes.	Měj, bloude, odvahu, měj jednou odvahu jít správnou cestou, této trýzni tváří v tvář!	
Prometheus.	Spíš přemluvil bys vlny. Zanech marných slov! Ať nikdy nepřijde ti na mysl, že bych se jako sketa lekal hněvu Diova	1005

	a snažně škemral před tím hnusným ohavou a žebal, ruce žensky vzhůru vzpínaje, by pout mě zprostil. Toho všeho dalek jsem.	1010
Hermes.	Řeč moje marná zřejmě marnou zůstane. Ni obměkčit, ni hnout se nedáš prosbami, zub zaťav v udidlo jak nově připjatý oř, bojující silou proti postrojům. Však marně rádíš v malomocném chytráctví. Vždyť smělost lidí, kteří rozum ztratili, nic nespomůže, je-li sama o sobě. Viz: nedáš-li se mými slovy přemluvit, smršť neodvratná, vršící se přival béd, tě dohoní. Můj otec tuto roklinu svým šípem, ranou blesku ohromující, v dvě rozštěpí a ve hloub stopí tělo tvé, by v náručí je houpal loket balvanů. Až dlouhou dráhu času k cíli dovedeš, zpět přijdeš na světlo. Však Diův pernatý pes, temný orel, slétne k tobě dychtivě, host nepozvaný, pravidelný stolovník, a bude sápat tvého těla velký cár. On dopřeje si jater krví zbrocených! Těch trudů nelze dříve čekat hranici, než mezi bohy objeví se následník tvých útrap, odváže se v Hádes bezslunný se vnořit, v mračnou propast stínů Tartaru. To věda rozvaž! Není hrozba padělkem neb pouhým strachem; je až příliš pravdivá. Ret Diův nezná totiž nikdy lživých slov a jeho vůle každý výrok splňuje. To měj vždy na mysli a sebe hled' a vynasnaž se nikdy neklást zarputilost před moudrost.	1015 1020 1025 1030 1035
Sbor.	Nám mluva Hermova se jeví pravdivou a včasnou výstraha, bys tvrdošíjnosti dal výhost. Kráčeš stopou moudré rozvahy! Slyš jeho hlas; jeť chyba moudrých poskvrou.	1040
Prometheus.	Vím všechno, co poselný řekl nám hlas Hermův břeskňý; divného nic, že soupeř soupeři ublížit chce. Zeus ještě ať blesku ohnivou kštic,	1045

	meč plamenný vrhá, ať kolem mne vzduch se tetelí hromem, ať dráždí jej smršť a divoký víchr; ať vyvrací s ním zem z kořenů bouře; prudký vítr hlad' rozbrázdě oceánu, hvězd ať zatopí dráhy nebeských, ať je v temné podsvětí střemhlav můj trup uvržen, ať Sudby zášť mé tělo ponoří do krutých vln: Zeus nemůže k smrti mě ubít!	1050 1055
Hermes.	To slova i myšlenky člověka jsou, jejž do mozku udeřil šílenství běs. Či netluče do nepravých strun řeč jeho? Kdy poleví v bludu svém?	1060
(k sboru:)	Vy, které soucitně sdílíte s ním los jeho, hleďte odejít hned a co nejrychleji z těchto míst by v mrákotu neupadl váš duch, až bez konce zaduní hřmění.	1065
Sbor.	Mluv jiného cos a jiné nám rad', čím přemluvit mohl bys nás! Tvou řeč, již rozvlékáš dlouze, nelze nám snést. Proč kážeš nám vědomě špatnými být? Vše chceme vytrpět s přítelem svým. Vždyť nenávisť k zradě v povaze mám; to choroba jest, jež z všeho se nejvíc mi hnusí.	1070
Hermes.	Pak pamětlivý výstrahy mé svůj neviňte osud, sklapne-li past svou neštěstí nad vámi. Nebyl to Zeus, jenž nevolky do zkázy uvrhl vás: tak nemluvte! Samy se řítíte v strast a je vám to jasné, aniž snad vás skrytě lapila nezlomná síť, již spletl vám schválný, zřetelný blud a vaše zpozdlá mysl.	1075 1080
(Hermes odejde.)		
Prometheus.	Však také ne slovy, však skutečně již	

se otřásá zem. 1085
Hrom rachotí s odezvou mořských vln,
a plamenných věnců vyšlehla zář.
Již nítí se blesky; vichřice prach
sem nese z dále; větrná smršť
v skok davši se sveřepý, se všech stran 1090
van protivných proudů srazila v boj
a nebesa s mořem jsou beztvárná směs.
Vztekl Diův, plodící bázeň, již
tu vykročil na mne. Matčina cti,
ó, nebeská výši, 1095
jež světlem otáčíš společným všem,
hle, kterak bezprávně trpím!

(Za hromů a
blesků Prometheus
zmizí spolu s
dcerami
Okeanovými.)

Poznámky k "Upoutanému Prometheovi"

V. 2. Skythie je pro Řeka celá evropská polovina dnešního Ruska i část severní Asie.

V. 18. Themis, bohyně práva, je jednou z Titanoven a matkou Promethea i Epimethea. Titani jsou synové a dcery Urana, boha nebes, a Gaie, bohyně země. Připomínají se zvláště Tethys, Themis, Koios, Krios, Okeanos, Udaios, Hyperenor a hlavně Kronos, předchůdce Diův.

V. 57. a j. Hefaistos, syn Diův a Heřin a tudíž nevlastní bratr Prometheův, se kolísá mezi lítostí nad svým příbuzným a hrdostí pro své umění! Na základě těchto a podobných nedůsledností v povahokresbě se pokládává Prometheus za jedno z nejstarších Aischylových děl.

V. 64. Ocelový klín byl ovšem na jevišti nějak supponován. Ale i tak byly kladeny velké požadavky na představitele Promethea, který musil vydržet ve stojící poloze po dvě tragedie, tedy větší část dne.

V. 110. Výklad tohoto místa je nejistý. Výraz "Narthékoplérotos pége klopaiá" může znamenat, buď že oheň byl ukraden proto, aby jím byla podpálena lodyha rostliny zvané Narthéx, nebo že právě v holi z této byliny byla jiskra ukryta a donesena lidem. Podle tohoto druhého možného způsobu interpretace je spojení přeloženo.

V. 131. Otcem Okeanoven je ovšem Okeanos, jež si Řekové představovali jako moudrého, rozvážného starce, Olympu se však stranícího.

V. 137. Dívky nejsou obuty, ježto v záchvatu soucitu neměly k tomu času.

V. 163. Postava Titanova, vydána všanc větrům různých směrů, připomíná básníkovi míč, jímž si hází dvě protivné strany.

V. 233. a j. Obvyklý odpor Řeka proti diktatuře, tyrannidě. Zeus je v celém dramatě líčen jako "tyrannos".

V. 261. Prometheus podle tohoto verše není vynálezcem, nýbrž jen doručitelem ohně lidem. Jeho zásluhu to však nezmenšuje, tím spíše, že následuje dlouhý výpočet Titanových darů.

V. 318. "Poznej sama sebe" - gnóthi seauton - je jedno z prastarých řeckých mravoučných průpovědí, jejíž ohlas lze sledovat po celou antickou ethiku, noetiku a psychologii.

V. 360. Tyfon, pohřbený pod Etnou na Sicilii je typickým příkladem Aischylova theomacha, ovšem mythického, tedy postavy, bojující s Diem a podléhající. Je o něm ve stejném smyslu zmínka i v "Sedmi proti Thébám" (v. 492 nn.). Údery Hefaistovy je jistě dunění, ozývající se zevnitř sopky.

V. 422. Kolchidské panny jsou Amazonky, bojovné ženy, bydlící při Černém moři.

V. 426. moře Maiotské je dnešní Azovské.

V. 432. Toto místo se obyčejně považuje za pozdní interpolaci, neboť se věcně do kontextu nehodí a nelze je ani metricky umístiti do systému. Slovní výraz je ovšem aischylovský a duch rovněž; je to snad přece důsledek přepracování původního znění tragédie.

V. 560. nn. Výstup Iin: Na rozdíl od starších představ, kdy nešťastnice byla popisována i zobrazována (na vázách) jako zvíře, naznačil básník jemněji její proměnu toliko rohy na hlavě. Dívka propuká občas v šílenství, občas plně ovládá své smysly.

V. 630. Slovo "dar" je ovšem míněno ironicky.

V. 663. Dodona v Epiru a Delfy ve Fokidě jsou dvě nejslavnější starověké věštírny (ve středním Řecku).

V. 673. Loxias: jiný název boha Apollona, znamená asi "bůh dvojsmyslně, klamně věstící".

V. 681. Lerna, jezero v Argu na Peloponnésu, sídlo bájně lernské hydry.

V. 717. Chalybové, národ na pobřeží Černého moře, tudíž kmen skythský, divoký. Skythie u Aischyla je často označována za "matku železa" a pod.

V. 720. Hybristes, řeka na Kavkaze pramenící, kterou nelze s jistotou identifikovat.

V. 729. Salmydésos leží v Thrakii. Tamtéž město Themiskyra a řeka Thermodón.

V. 737. (Bosporem) tvým jménem: Bospor je úžina "krávy" nebo "jalovice". Jde o Io, proměněnou na čas v krávu.

V. 796. nn. Místa jako Kisthena, Arimaspie a j. jsou mythická a překládají se do severní Asie, do Indie i do Afriky, jako zde, a to do Aithiopie, jižně od Egypta. Řeka Aithiops je buď dnešní Niger nebo samotný Nil.

V. 813. Hory Byblinské umísťuje Aischylos již do Egypta. Iina cesta tedy zhruba je: Argos - jižní Rusko - Kavkaz - zpět kolem Černého moře - Thrákie - Arabie (přes moře Středoziemní) - Aithiopie - Egypt.

V. 853. nn. Další děj je podrobně rozveden v "Prosebnících".

V. 868. míněna Hypermestra a její choť Lynkeus.

V. 928. smělý obraz: Poseidonův trojzubec je "třasná choroba" země, působící chvění země. Rukopisné čtení je jistě správné!

V. 939. Adrasteia, jinak Nemesis, bohyně spravedlnosti a trestu, ztotožňována často s bohyní Práva, Diké.

V. 1031. míněn Cheiron, nejmoudřejší a nejlidštější z Kentaurů, bájných bytostí s lidskou hlavou a koňským tělem.

V. 1060. Výklad verše je nejistý. Básník snad měl na mysli hudebníka, který špatným úhodem do strun vyloudí nesprávný zvuk, a srovnává s ním člověka, nedbajícího starořecké "sófosyné". Podobný výraz v Agamemnonu, v. 801.

poznámky pod čarou:

[1] Titan není asi prostým bohem bojótských sedláků, aniž značí "pyrforos" "nesoucí obětní oheň". Odporuje tomu jednak jeho funkce jako dárce veškeré hmotné civilisace (nejen ohně), jednak obdobná pověst staroindická. [Zpět na \[1\]](#)

[2] T.j. starší podle řecké mythologie, ne v dějinách indoevropského náboženství. Prometheus patří tamtéž a jeho spor s Diem je jistě ohlasem postupného pohlcení předřeckého obyvatelstva a jeho bohů severními dobyvateli. [Zpět na \[2\]](#)

[3] vnitřní vyrovnanost, rozšafnost. Toto slovo se překládalo jako "uměřenost". [Zpět na \[3\]](#)

[4] autor vkládá Prometheovi do úst věštbu, proroctví k události, jež se stala později, takže už je známa; ale Prometheus hovoří, jako by ji vycítil předem. [Zpět na \[4\]](#)

5. 5. 2003 vydal Literární salon Dany Mentzlové podle strojopisu PhDr. Julia Enderse. 1. vyd.

Navštivte stránky www.salon.webz.cz

zde volně ke stažení tyto knihy:

Aischylos	- Oresteia
Aischylos	- Upoutaný Prometheus
Aischylos	- Sedm proti Thébám
Aischylos	- Prosebnice
Aischylos	- Peršané
Max Dvořák	- Idealismus a naturalismus v gotickém sochařství a malbě
Rudolf Medek	- Plukovník Švec

Josef Švec - Deník legionáře
Jaroslav Hašek - Povídky z Ruska
Jaroslav Hašek - Velitelem města Bugulmy
Josef Ogoun - Pravda o Heydrichovi
Iška Křížová - O naší anabázi za svobodu. V Sydney.
Arnošt Valeš - Dům u řeky (román)

Připravujeme:

F. Palacký, P. J. Šafařík - Nejstarší památky české řeči (část 1. - Rukopis Zelenohorský)
Arnošt Valeš - Mosty (román)